

SLOVESA

Morfologie

Slovesný systém

Aramejské sloveso se vyskytuje ve tvarech určitých a neurčitých. Určité tvary vyjadřují následující gramatické významy:

- 1) osoba: 1., 2., 3.
- 2) číslo: singulár a plurál
- 3) gramatický rod: maskulinum, femininum (mužský, ženský)
- 4) aspekty (časy): perfektum, imperfektum
- 5) modus: oznamovací, rozkazovací
- 6) transitivity (přechodnost) a intransitivnost (nepřechodnost)
- 7) slovesný rod: aktivní, pasivní, reflexivní
- 8) slovesná konjugace: základní (jednoduché), intenzivní, zvrtné (reflexivní) a příčinné (kausativní)

Konjugace (binjanim)

Systém konjugací v aramejštině b.T. je podobný systému konjugací v hebrejštině, a to jak formou, tak i funkcí, jak vyplývá z následující tabulky a srovnání s hebrejštinou.

Tabulka konjugací (binjanim)

konjugace aram.		příklad		překlad
פָּעַל	pe'al (kal)	פָּלַג	pelag	rozdělil, činil rozdíl
אַתְּפַעִיל אַתְּפַעִיר	itpe'il (itpe'el)	*אַתְּפַלִּיג אַתְּפַלִּיר	itpelig itpeleg	byl/o/ rozdělen/o/
פָּעַל פְּעִיל	pa'el (pa'il)	קָבַל	kabel	přijal

konjugace aram.		příklad		překlad
אַתְּכַשַׁר	itpa'al	אַתְּכַשַׁר	itkašar	byl/o/ učiněn/o/ schopným, vhodným
אַפְּעַל	af'el (af'il)	אַדְּכִיר* אַדְּכִיר*	adkir, adker	připomněl
אַתְּפַעִל	itaf'al	אַתְּפַלַּג	itaflag	byl/o/ rozdělen/o/

konjugace hebr.		příklad		překlad
פָּעַל	pa'al (kal)	חָלַק	chalak	rozdělil
נִפְעַל	nif'al	נִפְלַג	niflag	byl/o/ rozdělen/o/
פָּעַל	pi'el	קִבַּל	kibel	přijal
פָּעַל	pu'al	כָּשַׁר	kušar	byl/o/ učiněn/o/ schopným, vhodným
הִפְעִיל	hif'il	הִזְכִּיר	hizkir	připomněl
הִפְעִיל	hof'al	הִפְלַג	hoflag	byl/o/ rozděle/no/

U aramejských sloves dochází často ke střídání vokálů *cere* a *chirik*; srov. výše uvedené názvy konjugací *itpe'il* — *itpe'el*, *pa'el* — *pa'il*, *af'el* — *af'il*.

Konjugace *af'el/af'il* může mít i formu *af'al*, např. אִכְשַׁר, hebr. אִכְשַׁר učinil vhodným.

Tvary označené hvězdičkou nejsou v aramejštině b.T. doloženy.

Konjugace *itpe'il/itpe'el* a *itpa'al* odpovídají v systému binjanim sice hebrejským konjugacím *nif'al* a *pu'al*, ale velmi často je jejich význam totožný s významem hebrejské konjugace *hof'al*, např. אִתְּפַלִּיר odpovídá hebrejskému אִתְּפַלִּיר a אִתְּכַשַׁר odpovídá hebrejskému אִתְּכַשַׁר.

Významy konjugace *itpe'il/itpe'el* a *itpa'al* jsou často identické, v nepunktovaném textu je někdy nelze rozlišit. (Jastrow je ve svém slovníku uvádí většinou pod jedním heslem.)

Kromě výše uvedených základních konjugací se dochovaly doklady existence konjugace *šaf'el* jako varianty *af'elu* a reflexiva — pasiva této konjugace אִשְׁתַּפַּעִל *ištafal*, např.:

שָׂעַבַּד	ša'bed	podrobil, ztročil
אִשְׁתַּעַבַּד	išta'bad	byl podroben, ztročen

Poznámky k jednotlivým konjugacím

1) פעל *pe'al*

Základní rozdíl mezi formou פעל *pe'al* (*kal*) v aramejštině a hebrejštině je vokál pod prvním konsonantem kořene. Tvar 3. os. sg. m. je v aramejštině vokalizován *šva* (פעל *pe'al*), zatímco v hebrejštině je vokalizován *kamec* (פעל *pa'al*). První konsonant sg. m. participia aktivního je v aramejštině vokalizován *kamec* (פעל *pa'el*), zatímco v hebrejštině je vokalizován *cholam* (פעל *po'el*).

(Někdy může mít *pe'al* význam i jiných hebrejských aktivních konjugací, např. פלג vedle חלק má též významy חלק, חביר, český činil rozdíl.)

2) ארפעל *itpe'il* (*itpe'el*, *itpe'al*)

V aramejštině neexistuje konjugace vytvářená prefixem-*ו* (*nun*) podobná hebrejské konjugaci נפעל *nif'al*. Pasivum a reflexivum konjugace קל *kal* je vyjádřeno konjugací ארפעל *itpe'il* (*itpe'el*). První konsonant kořene této konjugace je vokalizován *šva* a odpovídá tak vokalizaci prvního konsonantu kořene konjugace קל / פעל *pe'al/kal*. Srov.: ארפליג *itpelig* s פלג *pelag*. Kromě této úplné formy se v této konjugaci často vyskytují i redukované formy typu ארפליג. (Často doloženo v pl., např. v tr. Šab. 156a aj. ארפליג, hebr. ארפלג, český přeli se, zastávali rozdílná mínění.)

3) פעיל *pa'el* (*pa'il*)

Podobně jako odpovídající hebrejská konjugace פעיל *pi'el* vyjadřuje i aramejská konjugace פעיל *pa'el* (*pa'il*) intenzivitu základního děje vyjádřeného konjugací פעל *pe'al*. Stejně jako v hebrejské konjugaci פעיל *pi'el*, je i v aramejské konjugaci פעל *pa'el* v těch případech, kdy je to možné, zdvojen prostřední konsonant kořene pomocí *dageš chazak* např. קבל *kabel*.

Aramejská forma se však liší od hebrejské vokalizací prvního konsonantu kořene, který je v hebrejštině *chirik* (např. קבל *kibbel*), zatímco v aramejštině je to *patach* (např. קבל *kabel*).

4) ארפעל *itpa'al*

Pasivum k intenzivní konjugaci פעל *pi'el* je v hebrejštině vytvořeno změnou vokalizace kořene, již je vytvořena konjugace פעל *pu'al*.

V aramejštině je naproti tomu k vyjádření pasiva nebo reflexiva k aktivní intenzivní konjugaci פעל *pa'el* používána konjugace ארפעל *itpa'al*. Významově odpovídá hebrejským pasivním konjugacím *pu'al* nebo *hof'al*. Tvarově se tato konjugace podobá hebrejské konjugaci ארפעל *hitpa'el*, rozdíl je však v prefixu א- *it-* oproti ה- *hit-* a ve vokalizaci druhého konsonantu kořene *patach* oproti *cere*. Stejně tak je možno tuto konjugaci srovnat s hebrejskou pasivně-reflexivní konjugací ארפעל *nitpa'el*. *Hitpa'elu/nitpa'elu* významově odpovídá pouze tehdy, mají-li pasivní význam. Podle Marcuse pasivně reflexivní konjugace *itpe'il*, *itpa'al* a *itaf'al* (tato konjugace viz níže) odpovídají hebrejské konjugaci *hitpa'el*. Kromě toho upozorňuje na to, že významy *itpe'ilu* a *itpa'alu* ve většině případů splývají a v nepunktovaném textu ani nepoznáme, o kterou z uvedených konjugací se jedná. Tak např. forma אישחכח, český *bylo nalezeno*, *shledáno* (Sanh. 109a) může být vokalizována buď jako *itpe'il אישחכח* nebo jako *itpa'al*, tzn. אישחכח. Obecným pravidlem pro stanovení konjugace je, že pokud se příslušná sloveso ve svém aktivním tvaru vyskytuje v *pa'elu*, pak je jeho pasivně-reflexivní forma *itpa'al*.

V aramejštině se podobná změna ve vokalizaci, k jaké dochází v hebrejštině u druhého vokálu kořene při přechodu konjugace פעל *pi'el* v פעל *pu'al*, objevuje pouze při přechodu aktivního participia v pasivní, např. akt. part. מפקר *mefaked* — pas. part. מפקד *mefakad*. Na rozdíl od hebrejštiny jsou tato pasivní participia vytvářena nejen od pasivních konjugací, ale i ode všech konjugací aktivních. (Srov. příslušná paradigmata sloves.)

5) אפעל *af'el* (*af'il*)

Tato aramejská konjugace odpovídá hebrejské konjugaci הפעיל *hif'il* a stejně jako ona má zpravidla kausativní význam. Prefix -א- v perfektu odpovídá prefixu -הי- v paralelní hebrejské konjugaci.

Běžnou formou v biblické aramejštině je הפעל *haf'el*. Tato forma se však v aramejštině b.T. vyskytuje pouze zřídka. Prefixový konsonant -א- je obvykle vokalizován *patach*, např. אדכיר *adkir* „připomněl“, někdy se však vyskytuje i forma אפליג *iflig* „odjel, odešel“. (Srov. Margolis, str. 12 o konjugaci *af'el*, Frank, str. 16.) Poslední slabika je též vyslovována s vokálem *patach*, např. אדכר, אכשר aj.

6) ארפעל *itaf'al*

Formu konjugace ארפעל *itaf'al* používá aramejščina b.T. k vyjádření pasivního nebo reflexivního významu od konjugace אפעל *af'el*. Tato konjugace se však v aramejštině b.T. nevyskytuje příliš často. Vznikla stažením א- *it-* a אפעל *af'el*. V hebrejštině se pasivum ke konjugaci הפעיל *hif'il* vytváří změnou vokalizace *chirik* — *cholam*, הפעיל *hif'il* — הפעל *hof'al*; srov. výše פעל *pi'el* — פעל *pu'al*. Tento způsob se v aramejštině b.T. používá pouze u participia: oproti akt. part. אפעל משלם *mašlem*, český *dokončující*, je forma pasivního participia משלם *mašlam*, český *dokončený*. (Srov. vytváření aktivního a pasivního participia v konjugaci *pa'el* a příslušná paradigmata.)

Silná a slabá slovesa

Stejně jako v hebrejštině, dělí se i v aramejštině slovesa na silná (pravidelná) a slabá (nepravidelná).

a) Silná (pravidelná) slovesa

Pro tato slovesa je charakteristické, že ve flexi základní i rozšířených konjugací zůstávají zachovány všechny (zpravidla tři) konsonanty kořene.

K této skupině lze přiřadit i tzv. laryngální slovesa, tzn. taková slovesa, v jejichž kmenech se nachází laryngální konsonant (hrdelnice) nebo konsonant *reš*.

Tato slovesa se chovají jako slovesa pravidelná, tzn. že ve flexi zachovávají všechny konsonanty kořene, avšak v důsledku laryngály v kořeni dochází ve srovnání s pravidelnými slovesy k některým změnám ve vokalizaci.

b) Slabá (nepravidelná) slovesa

Pro tato slovesa je naopak charakteristické, že ve flexi základních i rozšířených konjugací dochází za určitých podmínek k tomu, že mizí jeden, nebo dokonce dva konsonanty kořene, pokud se jedná o tzv. dvojnásobně slabá slovesa, tj. taková, jejichž kmen obsahuje dva slabé konsonanty.

Skupiny nepravidelných sloves

A) Slovesa se slabým konsonantem na prvním místě kořene

- 1) Slovesa první ך nun (primae nun) a sloveso סלק/קל סלק/קל *selek/selik*
- 2) Slovesa první ך jod/vav (primae jod/vav)
- 3) Slovesa první א alef (primae alef)

(Pozn.: V aramejštině b.T. dochází k částečnému splynutí obou posledních slovesných skupin a proto jsou některé tvary v jejich flexi identické; viz dále paradigmata.)

B) Slovesa se slabým konsonantem na druhém místě kořene

- 1) Slovesa druhé ך jod/vav (mediae jod/vav)
- 2) Sloveso סלק *selak* (hebr. אלה *ala* — vystoupil). Toto sloveso charakterem svého druhého konsonantu kořene, který se chová jako slabý, patří do této skupiny. V přehledu flexe jsme ho však přiřadili ke skupině sloves první ך nun, protože ve flexi jsou některé jeho tvary identické právě s touto skupinou nepravidelných sloves.
- 3) K této skupině slabých sloves je možno přiřadit i slovesa druhé א, která sice patří k laryngálním slovesům, ale v rozšířených konjugacích přecházejí ke slovesům druhé ך.

C) Slovesa se slabým konsonantem na třetím místě kořene

- 1) Slovesa třetí ך jod/vav (tertia infirmae)
- 2) Slovesa třetí א alef (tertia alef)

Obě tyto skupiny v aramejštině b.T. splynuly a mají identickou flexi. Stejně je tomu i v hebrejštině Mišny.

D) Slovesa s identickým druhým a třetím konsonantem kořene (mediae geminatae)

Některé tvary této skupiny sloves ve flexi jsou identické s tvary sloves prostřední ך jod/vav ve flexi.

E) Slovesa dvojnásobně slabá

- 1) Slabý konsonant se nachází na 1. a 3. místě kořene.
- 2) Slabý konsonant se nachází na 2. a 3. místě kořene.

Oba výše zmíněné typy sloves spojují charakteristické vlastnosti vždy obou příslušných typů slabých sloves.

Z uvedeného přehledu vyplývá, že v aramejštině b.T. došlo k většímu splynutí jednotlivých skupin slabých sloves, než tomu bylo v biblické hebrejštině. Hebrejštiny Mišny se naproti tomu více blíží stavu v aramejštině b.T.

Tvoření slovesných časů

A) Perfektum

Stejně jako v hebrejštině jsou i v aramejštině b.T. tvary perfekta vytvářeny pouze pomocí sufixů. Základní formou, k níž jsou sufixy flexe připojovány, je tvar 3. os. m. sg. Tato forma má v konjugaci פעל *pe'al* (*kal*) u pravidelných sloves pod prvním konsonantem vokál šva a pod druhým vokál patach, např.: כתב *ketav*.

U řady sloves, která většinou patří k tzv. stavovým (intransitivním), je druhý konsonant vokalizován *cere*, nebo *chirik*, např.: תעף *tekef* (zkysl), nebo סלק/קל *selek/selik* (vystoupil).

Vokalizaci ovlivňují i některé konsonanty kořene, např. pokud základní forma je zakončena konsonantem א alef nebo ה he, pak je druhý konsonant vokalizován *kamac*, např.: חזא *chaza* (viděl) nebo הוה *hava* (byl).

Pokud jsou k tomuto typu sloves připojovány sufixy, jsou obvykle zmíněné konsonanty א alef, případně ה he, nahrazeny konsonantem jod, např.: חזית *chazet* (viděl jsi), nebo הוית *havenan* (byli jsme).

Jestliže se konsonant ך jod jako mater lectionis vyskytuje v základní formě některé z konjugací, může být vynechán, např.: זבן *zaben* (prodal) je základní forma perfekta konjugace פעל *pa'el*. Druhá os. sg. m. זבנת *zabent* (ty jsi prodal) se může vyskytovat s ך i bez něho.

(Melamed však uvádí všechny příslušné tvary s jod.)

Sufixy perfekta

a) Singulár

1. os. spol.	י-י-	-i -it
2. os. m. f.	ת-	-t
3. os. m.		bez konc.
3. os. f.	ת- ת- א-	-a -a -at

b) Plurál

1. os. spol.	ןַן- ןַן- ןַן- ןַן-	-nan -na -n -an- inan
2. os. m. f.	וּתוּן- וּתוּן- וּתוּן-	-tun -tu -itu
3. os. m.	וּ- וּ- וּ-	-u -u- (infix) -o-
3. os. f.	אֵ- אֵ- אֵ-	-a -an

2. a 3. os. sg. a pl. mask. a fem. jsou identické.
Ve třetí osobě m. pl. existují vedle sufixů i infixy.
Stejnými sufixy je vytvářeno perfektum všech konjugací.

B) Imperfektum

Stejně jako v hebrejštině, jsou i v aramejštině b.T. tvary imperfekta tvořeny převážně prefixy, pouze některé prefixy i sufixy. Tyto prefixy jsou identické s těmi, které se používají v hebrejštině, s výjimkou prefixů ל־, případně וּ- ve 3. os. sg. i pl. m. Tyto prefixy v aramejštině b.T. převládají a naopak prefix י־, který je jediný v hebrejštině, biblické aramejštině (kromě slovesa וְהָיָה) a aramejštině targúmů, se v aramejštině b.T. vyskytuje pouze ojediněle. Pravidelně se vyskytuje pouze v některých rčeních, jako např.: מִי יִמָּרֵר *mi jemar* (kdo může říci) nebo הֵיִי רַעְוָא *jehej ra'ava* (kéž je to vaší vůlí), která mohou být ovlivněna jejich paralelami v hebrejštině: מִי יִמָּרֵר *mi jomar* a הֵיִי רַעְוָן *jehi racon*.

Výjimečně se ל־ vyskytuje i jako prefix 1. os. plurálu. V Talmudu následuje za prefixy občas וּ- jako mater lectionis, např. לִיכְתוּב *lichtov*.

Co se týče druhého vokálu imperfekta, není jasné, zda má být vyslovován -o- (*cholam*) nebo -u- (*šuruk*) jako v biblické aramejštině. V talmudickém textu představuje *šuruk* jemenitskou tradici.

Prefixy a sufixy imperfekta

Singulár

1. os. spol.	אֵ- אֵ-	e-
2. os. m.	תִּ- תִּ-	ti-
2. os. f.	תִּ- תִּ- תִּ- תִּ-	ti- ...-i ti- ...-in
3. os. m.	נִ- נִ- נִ-	ni- li-
3. os. f.	תִּ- תִּ-	ti-

Plurál

1. os. spol.	נִ- נִ- נִ-	ni- li-
2. os. m. f.	תִּ- תִּ- תִּ-	ti-...-u(n)
3. os. m.	נִ- נִ- נִ-	ni-...-u(n) ni-...-u li-...-u(n) ni-...-u-
3. os. f.	נִ- נִ- נִ-	li(ni)- -i

Konsonanty v závorkách často odpadají.
U 3. os. pl. m. se vyskytuje vedle sufixů i infix.
Stejně prefixy a sufixy se vyskytují ve flexi všech konjugací.

C) Participium

Participium je nejběžnější slovesnou formou v aramejštině b.T. Jedná se v podstatě o slovesné přídavné jméno (verbální adjektivum). Stejně jako i jiná adjektiva má čtyři tvary, tzn. sg. a pl. maskulina a feminina.

Rozlišujeme participia aktivní a participia pasivní. Participia aktivní existují pouze u aktivních konjugací, naproti tomu participia pasivní jsou vytvářena také od všech aktivních konjugací. Tím se aramejšтина b.T. liší od hebrejštiny, kde existuje aktivní i pasivní participium pouze u konjugace kal (*pa'al*). V aramejštině b.T. tedy existují dvě řady pasivních participií: pasivní participia od aktivních konjugací a pasivní participia od pasivně-reflexivních konjugací.

a) Participium aktivní

Příslušné tvary participia aktivního v konjugaci *pe'al* (*kal*) jsou vytvářeny tak, že k základu כְּתַב- jsou připojovány následující sufixy:

sg. m.	-	bez konc.
sg. f.	תִּ- תִּ-	-a
pl. m.	תִּ- תִּ- תִּ-	-i -e(j) -in
pl. f.	תִּ- תִּ-	-a -an

Kromě uvedených sufixů jsou participia vytvářena příslušnou vokalizací základu כְּתַב-, která je:
u základní konjugace *pe'al kamec* — *cere* nebo *chirik*, např.: כְּתַבְתִּי אוֹרְתִי nebo *kamec* — *patach*, např.: כְּתַבְתִּי אוֹרְתִי.

Existují i alternativní formy maskulina participia aktivního, např. vedle קָשִׁיל je forma קָשִׁילָה/ה, vedle שָׁבִיךְ je forma שָׁבִיכָה/ה, vedle נָּי existuje forma נָּיָה/ה apod. Jedná se vlastně o determinované formy participií maskulina v singuláru. Ve významu není mezi uvedenými dvěma formami žádný rozdíl. Tyto determinované formy maskulina jsou identické s formou participia feminina v singuláru, za něž mohou být mylně považovány.

Některá slovesa, především ta, která jsou zakončena konsonantem 'jod' a patří do skupiny sloves **tertia infirmae**, mají v pl. m. někdy místo sufixu -i(ej) sufix -u a podobají se tak perfektu v hebrejštině, např.:

אָטוּ	<i>atu</i>	(místo אָטִי <i>ati</i>)	přicházející
אָטוּ	<i>tanu</i>	(místo אָטִי <i>tani</i>)	vyučující (ústní Tóru)

Aktivní participia rozšířených aktivních konjugací *pa'el* a *af'el* jsou kromě výše uvedených sufixů vytvářeny prefixem -כּ a příslušnou vokalizací základu, která je: u rozšířené konjugace *pa'el patach* — *cere*, např. מְזַבֵּין nebo מְקַבֵּל; u rozšířené konjugace *af'el ševa* — *cere*, např. מְזַמֵּין nebo מְקַשֵּׁר nebo *kamec* — *chirek*, např. מְזַמֵּין.

מִתְפַּעֵל	<i>itpe'il</i>	מִי(י)תְעַבֵּד	<i>mit'aved</i>	stávající se (hebr. נִעְשָׂה)
		מִמְלִיךְ	<i>mimlich</i>	měnič názor, rozmýšlející si, radící se
מִתְפַּעֵל	<i>itpa'al</i>	מִתְכַּשֵּׁר	<i>mitkašar</i>	učiněný vhodným (hebr. מְכַשֵּׁר)

b) Participium pasivní od aktivních konjugací

Také pasivní participia od aktivních konjugací jsou vytvářena tak, že k základu jsou připojovány sufixy, pomocí nichž je vytvářena forma sg. feminina a pl. maskulina a feminina. Tyto sufixy jsou stejné jako u participií aktivních. Kromě uvedených sufixů jsou pasivní tvary participií vytvářeny příslušnou vokalizací, která je:

u základní konjugace *pe'al ševa* — *chirek*, např. יָרִיב, יַעֲבִיר apod. Pokud je prvním konsonantem kořene laryngála, mění se *ševa* na *chatef patach*, např. יַעֲבִיר, יַעֲבִיר apod.

V rozšířených pasivně-reflexivních konjugacích jsou participia pasivní vytvářena z tvaru 3. os. sg. m. prostou změnou prefixu -תּ na prefix -תּ, případně redukovaný prefix -י, např.:

<i>itpe'il</i>	מִתְפַּלֵּג	<i>mitpelig</i>
	מִמְלִיךְ	<i>mimlich</i>
<i>itpa'al</i>	מִתְכַּפֵּר	<i>mitkapar</i>
	מִיַּעֲרָר	<i>mi'atar</i>
<i>itaf'al</i>	מִתְכַּשֵּׁר	<i>mitachšar</i>

Poznámky ke tvarům aktivních a pasivních participií

Forma participia aktivního se v singuláru maskulina odlišuje od formy participia pasivního singuláru maskulina:

- vokalizací třetí slabiky: v aktivu *cere*, v pasivu *patach*,
- v ortografii tím, že aktivní forma může mít v nevokalizovaném textu mezi předposledním a posledním konsonantem mater lectionis *jod*, např.: מְקַדֵּשׁ *mekadeš*, oproti מְקַדֵּשׁ *mekadeš*,
- ostatní formy (tj. sg. f. a pl. m. i f.) jsou u obou druhů participií identické, takže jejich aktivní či pasivní význam vyplývá pouze z textového kontextu. Ke splývání obou forem přispívá i skutečnost, že v řadě případů má pasivní participium aktivní význam (je chápáno v aktivním smyslu; příklady viz str. 187),
- všechny aramejské konjugace, které jsou vytvářeny v perfektu prefixem -תּ *it-* (tedy pasivně-reflexivní konjugace *itpe'il*, *itpa'al* a *itaf'al*) mají v participiu prefix *mit-*. Tato participia mají též pasivně-reflexivní význam.

Participium s enklitickými zájmeny

a) Aktivní participium

V aramejštině b.T. se přítomný čas vyjadřuje připojením osobních zájmen 1. a 2. os. sg. a pl. ve formě sufixů ke tvarům aktivních participií stejného čísla a rodu. Tyto sufixy vyjadřují podmět slovesa (na rozdíl od osobních sufixů u perfekta a imperfekta, kde vyjadřují objekt a sufixy u jmen, kde vyjadřují přivlastňovací zájmena), třetí osobu přítomného času vyjadřuje pak samotný prostý tvar participia v příslušném rodě a čísle, často i bez osobního zájmena samostatného.

Tvary enklitických osobních zájmen jsou následující:

Singulár

1. os.	נָּי-	<i>-na</i>
2. os.	תּי-	<i>-ate</i>

Plurál

1. os.	-נן	-nan
2. os.	-תו -תון	-tu -tun

Např.:

כְּתִיב (בְּנָא)	-	נָא	+	כְּתִיב
כְּתִיבְתָּ (ת)	-	תָּא	+	כְּתִיב
כְּתִיבֵינוּ	-	נָנוּ	+	כְּתִיב
כְּתִיבֵיהוּ	-	תָּהוּ	+	כְּתִיב

Podobný způsob vyjadřování přítomného času je znám i z mišnické hebrejštiny, z níž byl převzat i do moderního jazyka, např.:

חֹשֶׁשְׁנִי, חֹשֶׁשְׁנִי *chošešani, chošešni*, obávám se, bojím se, jsem znepokojen

(Srov. Marcus, str. 19–20, str. 23/4. 8, 38/7. 2.)

b) Pasivní participium

Stejným způsobem lze přítomný čas vyjádřit spojením stejných sufigovaných osobních zájmen s tvary pasivních participií stejného čísla a rodu, např.:

כְּתִיבָנָא	-	נָא	+	כְּתִיב
כְּתִיבְתָּ (ת)	-	תָּא	+	כְּתִיב
כְּתִיבֵינוּ	-	נָנוּ	+	כְּתִיב
כְּתִיבֵיהוּ	-	תָּהוּ	+	כְּתִיב

Také tento způsob je používán v hebrejštině, např.:

סְבוּרְנִי, סְבוּרְנִי *savurani, savurni* soudím, usuzuji, domnívám se

Stejně se přítomný čas vyjadřuje i ve všech rozšířených konjugacích, viz příslušná paradigmata sloves.

D) Imperativ

Základem pro vytváření imperativu ve všech konjugacích a u všech typů sloves je podobně jako v hebrejštině imperfektní kmen. Základ pro vytvoření imperativu získáme odtržením prefixu 2. os. sg. m., který je v aktivních konjugacích -ת a v pasivně-reflexivních konjugacích -תָּ. Z takto vzniklého základu jsou

příslušné tvary imperativu vytvářeny následujícími sufixy, které jsou stejné ve všech konjugacích:

2. os. sg. m.	כְּתוּב!	-	bez konc.
2. os. sg. f.	כְּתוּבִי!	י-	-i
2. os. pl. m.	כְּתוּבוּ!	וּ -	-u
2. os. pl. f.	כְּתוּבֵינִי!	יְ -	-in

V hebrejštině se vokalizace základu, který získáme odtržením prefixu 2. os. sg. m. imperfekta ve tvarech se sufixy mění, např.:

כְּתוּב > תְּכַתֵּב imperativ maskulinum, ale imperativ femininum כְּתִיבִי a imperativ pl. spol. כְּתוּבוּ.

Naproti tomu v aramejštině b.T. zůstává vokalizace základu i ve tvarech se sufixy, tzn. imp. sg. f. a spol. pl. stejná, např.:

כְּתוּבוּ > תְּכַתֵּב imperativ maskulinum, imperativ femininum כְּתוּבִי a imperativ pl. spol. כְּתוּבוּ.

Rozšířené konjugace

Pa'el

V konjugaci פָּעַל *pa'el* jsou tvary imperativu vytvářeny odtržením prefixu 2. os. sg. m. čímž vznikne základ קְדַשׁ *kadeš*, který slouží jako imperativ pro 2. os. sg. m. a se změněnou vokalizací druhého konsonantu *cere* v *chirik* (*kadeš* — *kadiš*) po připojení výše uvedených sufixů k vytváření imperativu pro 2. os. sg. f. a 2. os. pl. m. a f. Např.:

תְּקַדֵּשׁ > קְדַשׁ (י) imper. mask., קְדִישִׁי imper. fem. atd.

Naproti tomu v hebrejštině se v imperativních tvarech se sufixy mění *cere* v hlasné *ševa*, např. קְדִישִׁי imper. mask., קְדִישִׁי! imper. fem. atd.

Afel

V konjugaci אָפַעַל *afel* jsou tvary imperativu vytvářeny odtržením prefixu 2. os. sg. m. imperfekta תָּ *tav* a jeho nahrazením prefixem *afelu*, kterým je *alef*.

Ve tvarech se sufixy se však vokál *cere* druhého konsonantu takto vzniklého základu mění v *chirik*. Např.:

אֲשַׁלְּמֵם > תְּשַׁלְּמוּ imper. mask., אֲשַׁלְּמִי imper. fem. atd.

(Pozn.: Tvar imperativu 2. os. sg. m. je pak totožný s 1. os. sg. imperfekta a se 3. os. sg. m. imperfekta.)

Itp'e'il (itpe'el) a itpa'al

Imperativ existuje i v pasivních konjugacích *itpe'il* a *itpa'al*. Také v nich se tvary imperativu vytvářejí odtržením prefixu 2. os. sg. m. imperfekta *tit-* a k takto vzniklému základu se připojí prefix konjugace *-tā* (případně *-ī* když je redukováno prefixové *-tā*) a v 2. os. sg. f. a 2. os. pl. m. a f. příslušné sufixy.

V konjugaci *itpe'il (itpe'el)* je základ *ketiv (šva — chirik)* a jeho vokalizace se nemění ani po připojení příslušných sufixů. Např.:

תִּתְּבִיב > *תִּתְּבִיב/תִּתְּבִיב* imper. mask., *תִּתְּבִיב/תִּתְּבִיב* imper. pl. spol.

V konjugaci *itpa'al* je základ *katav (patach — patach)* a jeho vokalizace se po připojení mění na *katv (patach — šva)*. Např.:

תִּתְּבִיב > *תִּתְּבִיב* imper. mask., *תִּתְּבִיב* imper. pl. spol.

V obou konjugacích někdy mizí *tav* z prefixu *it-*, např.:

vedle *תִּתְּבִיב* *itketiv (itpa'al)* se vyskytuje i tvar

תִּתְּבִיב *iktiv (itpe'il)*

vedle *תִּתְּבִיב* *itkadaš (itpa'al)* se vyskytuje i tvar

תִּתְּבִיב *ikadaš (itpa'al)*

(Srov. Marcus, str. 22, 28/5.5.)

E) Infinitiv

Stejně jako v hebrejštině, existují i v aramejštině b.T. dva infinitivy: infinitiv absolutní a infinitiv konstruktní.

a) Infinitiv konstruktní

Pe'al

V konjugaci *פעל pe'al* je infinitiv vytvářen prefixem *מ mem*, který je připojován k základu *כתב ketav* (tvar 3. os. sg. m. perfekta). Za tímto sufixem často následuje konsonant *jod* jako mater lectionis.

(Pozn.: Tento prefix, i když není obvyklý, je doložen i v biblické hebrejštině, např.: Nu 10,1: *לְמִקְרָא הָעֵדָה le-mikra ha-eda* „svolat obec“.)

U pravidelných sloves v konjugaci *pe'al* je běžným vokálem pod druhým kořenovým konsonantem *patach*.

U některých sloves se vyskytuje i tvar infinitivu se sufixem *תְּ- a*, např. *לְמִיכְתֵּבָא le-michteva*.

Rozšířené konjugace

Ve všech ostatních konjugacích se již v aramejštině b.T. prefix *מ mem* u infinitivů nevyskytuje. Naopak je pro infinitivy charakteristické zakončení *' - -ī- o..e(j)* — *cholam-cere*, např. *לְקַבֹּלֵי le-kabolej* v *pe'alu*, nebo *לְאַשְׁלוּמֵי le-ašlomej* v *af'elu*.

V jemenitské tradici je druhý konsonat kořene vokalizován diftongem *-ao-*, např.: *kabaolej* nebo *ašlaomej*.

Podle jemenitské tradice výslovnosti aramejštiny b.T. existuje i infinitiv *pe'alu* (kalu) se sufixem *' - -ī-* se *ševa* pod prvním konsonantem kořene, např. *יְנִי* česky *vyučovat*. (Srov. Frank str. 30.)

Aramejšтина b.T. podobně jako hebrejšтина užívá nejčastěji infinitiv s předložkou *ל*, který u základní konjugace *pe'al* předchází před prefixem *מ mem*, např. *לְמִיכְתֵּב le-michtav* (psát).

b) Infinitiv absolutní

Stejně jako v biblické hebrejštině, existuje i v aramejštině b.T. infinitiv absolutní bez předložky *ל lamed*, který slouží k zesílení významu určitého slovesa stejného kořene, např.:

<i>מִדְּכַר/מִדְּכַר דְּבִיר לְהוּ</i>	<i>midkar dechir le-hu</i>	zajisté si jich je vědom (Šab. 12a)
<i>אֲחוּכֵי קְאֵי מַחֲיֵיכֵי</i>	<i>achochej ka machjechi</i>	určitě si tropí posměch
<i>מִידַע יְדִיעַ</i>	<i>mida jedi'a</i>	je dobře známo
<i>מִצְרַח צְרִיכֵי</i>	<i>micrach cerichi</i>	zajisté jsou potřební

Někteří gramatikové zastávají názor, že infinitiv absolutní má, na rozdíl od hebrejštiny, stejnou vokalizaci jako infinitiv konstruktní, a že pouze podle jemenitské tradice, a to jak v Talmudu, tak i v targúmech je druhým konsonantem kořene vokalizován *kamec*, na rozdíl od *patach* infinitivu konstruktního. Tuto vokalizaci rozlišující mezi dvěma druhy infinitivů důsledně používá ve svém slovníku *E. Melamed*.

(Srov. Frank, Grammar, str. 30; Marcus, str. 17 /inf. kalu/, str. 18 /inf. abs. s určitou slovesnou formou; str. 20 /pa'el, inf./.)

Paradigmata sloves

Silná (pravidelná) slovesa

(Z důvodů názorného předvedení slovesné flexe uvádíme v následujícím textu úplná paradigmata silných a laryngálních sloves bez ohledu na to, zda jsou nebo nejsou uváděné tvary v aramejštině b.T. doloženy. V paradigmatech slabých sloves pak jsou uváděny již pouze doložené tvary.)

Konjugace פעל pe'al

Perfektum, -a- kmen

v z o r: סבר *myslet, domnívat se*

Aramejský kmen סבר *s-v-r* odpovídá významem hebrejskému kořeni חשב *ch-š-v*. V hebrejštině kořen *s-v-r* existuje také, ve významu חשב *chašav*, חבין *hevin*, používá se však hlavně v konjugaci הפעיל *hif'il* (הסביר *hisbir* — vyložil) a התפעל *hitpa'el* (הסתבר *histaber* — jevílo se logickým). Také se v hebrejštině tento kořen používá v participiu pas. קל *kalu* (סבורני *savurani*, *severani* — myslím, domnívám se; též סבור קבור *kesavur a savur*). Protože toto sloveso má v perfektu kmenový vokál *patach*, představuje tzv. -a- kmen.

singulár	česky	hebrejsky	aramejsky
1. os. spol.	myslel jsem	סברתי	סְבַרְיָא *סְבַרְיַת
2. os. m. f.	atd.	סברת סברתָ	סְבַרְתָּ *סְבַרְתָּ (Ketub. 93a aj.)
3. os. m.		סבר	סְבַר *סְבַר
3. os. f.		סברה	סְבַרְהָ *סְבַרְהָ *סְבַרְתָּ
plurál	česky	hebrejsky	aramejsky
1. os. spol.	mysleli jsme	סברנו	סְבַרְנָא סְבַרְנָא סְבַרְנָא סְבַרְנָא
2. os. m. f.	atd.	סברתם סברתֶם	סְבַרְתֶּם סְבַרְתֶּם
3. os. m.		סברו	סְבַרו סְבַרו סְבַרו *סְבַרו (Ta'a. 21b)
3. os. f.			סְבַרְהוּ סְבַרְהוּ סְבַרְהוּ

Podobně je flektováno i sloveso כתב, které má stejný význam jako totožný kmen v hebrejštině, tedy *psát*.

singulár	česky	hebrejsky	aramejsky
1. os. spol.	psal jsem	כתבתי	כְּתַבְיָא כְּתַבְיַת
2. os. m. f.	atd.	כתבת כתבתָ	כְּתַבְתָּ כְּתַבְתָּ
3. os. m.		כתב	כְּתַב כְּתַב
3. os. f.		כתבה	כְּתַבְהָ כְּתַבְהָ כְּתַבְתָּ
plurál	česky	hebrejsky	aramejsky
1. os. spol.	psali jsme	כתבנו	כְּתַבְנָא כְּתַבְנָא כְּתַבְנָא כְּתַבְנָא
2. os. m. f.	atd.	כתבתם כתבתֶם	כְּתַבְתֶּם כְּתַבְתֶּם
3. os. m.		כתבו	כְּתַבו כְּתַבו כְּתַבו
3. os. f.		כתבו	כְּתַבְהוּ כְּתַבְהוּ כְּתַבְהוּ

(Srov. Marcus, str. 24/4. 12 /kal, 3. os. pl. m.; str. 30/5. 10/3. os. f. sg. pf.; 37–38/7. 1, paradigma.)

Perfektum, -i- kmen (původní -i- se většinou změnilo v -e-)

v z o r: שפל *spadnout, jít dolů, sestoupit*

V hebrejštině odpovídá významem aramejskému kořeni שפל *š-f-l* kořen ירד *j-r-d*. Kořen *š-f-l* existuje ale i v hebrejštině ve formě intransitivního slovesa שפל *šafel* (být nízký, být snížen, být ponižen, uražen, pokořen). Existuje v konjugacích *nif'al*, *hif'il* a *hitpa'el*.

singulár	česky	hebrejsky	aramejsky
1. os. spol.	sestoupil jsem	ירדתי (שפלתִי)	שְׁפַלְיָא שְׁפַלְיַת
2. os. m. f.	atd.	ירדת ירדתָ (שפלתָ שפלתָ)	שְׁפַלְתָּ שְׁפַלְתָּ
3. os. m.		ירד (שפל)	שְׁפַל שְׁפַל
3. os. f.		ירדה (שפלה)	שְׁפַלְהָ שְׁפַלְהָ